

УДК 796.073 (477)

Мельник М.Г., Пітин М.П.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СТУДЕНТСЬКОГО СПОРТУ УКРАЇНИ У ХХІ СТОЛІТТІ

У статті окреслене проблемне поле розвитку студентського спорту України в ХХІ столітті. Україна маючи характерні особливості соціально-політичного, культурологічного, економічного та правового розвитку потребує вивчення та обґрунтування студентського спорту на сучасному етапі. На шляху розвитку студентського спорту України в сучасних умовах існує потреба у розв'язанні ряду проблем, що за характером об'єктивно можуть бути об'єднані у групи соціополітичні, нормативно-правові, організаційні, матеріально-технічні, методологічні.

Ключові слова: студентський спорт, проблеми, розвиток.

Постановка проблеми. Регресивні інновації Міністерства освіти і науки України щодо фізичного виховання та спорту у вищій школі України суттєво підвищують відповідальність фахівців галузі за стратегію розвитку та збереження здоров'я студентської молоді. У відповідності до цього проблеми розвитку, розв'язання яких може забезпечити покращення наявного рівня організації фізкультурно-оздоровчої діяльності у вищій школі заслуговують на наукове обговорення [3, 7, 8, 9, 10].

Зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями: дослідження виконане у відповідності до теми 1.3 "Парадигма здорового способу життя в дискурсах фізичного виховання і спорту" Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011–2015 рр.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Увага фахівців до наукового вивчення різних аспектів студентського спорту припадає на завершення ХХ – початок ХХІ століття. Зростання обсягу основних наукових та методичних розробок можна пов'язати із науковим доробком Степанюк С.І. [9], яка провела дисертаційне дослідження з актуальних питань історико-соціальних аспектів розвитку студентського спортивного руху в Україні.

Активізації досліджень зі студентського спорту виявлена також у 2012–2014 роках. Це пов'язано із проведенням Всесвітньої зимової універсиади у м. Казань та проектом проведення Універсиади у м. Красноярськ (2019 р). За таких умов значна частина наукових досліджень присвячена студентському спорту у різних країнах світу, його значення у формуванні культури особистості молоді людини, загальним проблемам міжнародного студентського руху тощо [1, 2, 5, 10].

Разом із тим, поза увагою фахівців залишається наукове обґрунтування проблем студентського спорту в Україні в ХХІ століття, адже цей період характеризується структурними змінами соціально-політичного, культурологічного, економічного та правового статусу країни.

Мета роботи: визначити проблемне поле розвитку студентського спорту України в ХХІ столітті.

Методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення, аналізування документальних матеріалів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розбудова національної системи освіти в соціально-економічних умовах України, характерних для ХХІ століття вказує на потребу критичного осмислення досягнутого рівня і зосередження зусиль та ресурсів на вирішенні найбільш актуальних проблем, які гальмують розвиток освітньої галузі, зокрема фізкультурно-спортивної складової [2, 3, 6, 11].

Загальновідомо, що перед галуззю фізичної культури і спорту ставляться основні завдання пов'язані із зміцненням здоров'я населення та підвищення авторитету держави на міжнародній арені. Перше з них має можливість бути реалізованим через залучення населення до занять фізичною культурою і масовим спортом, друге – здебільшого, через результативність виступів представників країни у спорті вищих досягнень. У зв'язку із цим студентський спорт, який є складовою фізичного виховання молоді окреслює значні резерви для реалізації вищезазначених завдань.

Студентський спорт як позаурочну форму фізичного виховання, орієнтований на залучення студентів до систематичних занять фізичними вправами і спортом, організацію активного відпочинку, самореалізацію студентської молоді. Він є зв'язковою ланкою між масовим спортом та спортом вищих досягнень. Таким чином, студентський спорт доповнює і збагачує професійну підготовку висококваліфікованих фахівців в умовах вузу для різних галузей суспільної діяльності [1, 9, 11].

Передумовами формування комплексу послідовних та спрямованих кроків щодо розвитку студентського спорту варто розглядати те, що за останній період відбулося значне погіршення здоров'я, фізичного розвитку і фізичної підготовленості населення, знизився рівень залучення підлітків та молоді

до систематичних занять фізичною культурою і спортом. Поряд із тим, фахівцями неодноразово вказується на відсутність ефективної переходу від системи дитячо-юнацького спорту до спорту вищих досягнень та водночас посилення суперництва на змаганнях найвищого міжнародного рівня [1, 5, 10].

Для об'єктивного вивчення проблем, що потребують розв'язання для покращення ефективності функціонування та розвитку студентського спорту в сучасних умовах України ми виокремили їх у групи пов'язані із створенням умов для розвитку та оптимального функціонування студентського спорту – соціополітичні; нормативним регулюванням і виконанням права як засобу управління галуззю студентського спорту – нормативно-правові, взаємозв'язками різного рівня і тимчасовими взаєминами між елементами та визначенням порядку й умов функціонування студентського спорту – організаційні, забезпеченням студентського спорту матеріальними засобами різного характеру – матеріально-технічні, сукупністю обґрунтованих прийомів для перетворення сутності соціального явища студентського спорту – методологічні.

Аналізування та узагальнення ряду наукових досліджень фахівців дали нам підстави визначити такі основні соціополітичні проблеми:

- відсутність цілісної системи виховання, фізичного, морального і духовного розвитку і соціалізації молоді як наслідок падіння суспільної моралі, низької культури поведінки частини студентської молоді;

- посилення суперництва в спорті вищих досягнень (Олімпійські ігри, Чемпіонати світу та Європи тощо) за якого провідні світові держави прагнуть до перемоги. Це сприяє створенню позитивного іміджу країни на міжнародній арені, при цьому нерационально використовується соціально-економічний резерв. Концентрація уваги на завоюванні вищих спортивних нагород призводить до нехтуванням обґрунтованістю системи підготовки спортсменів в умовах вищої освіти;

- значне відставання від провідних спортивних держав у розвитку та впровадженні інноваційних спортивних технологій, що істотно ускладнює розвиток фізичної культури і масового спорту, підготовку спортивного резерву та спортсменів високого класу в умовах вищої школи;

- наявність у системі освіти фактів корупції, неефективного використання фінансових і матеріальних ресурсів, нерационального використання приміщень фізкультурно-оздоровчого призначення навчальних закладів;

До групи нормативно-правових проблем розвитку студентського спорту України варто віднести:

- недостатній рівень соціально-правового захисту учасників навчально-виховного процесу, відсутність цілісної системи соціально-економічних стимулів у педагогічних і науково-педагогічних працівників до реалізації програм пов'язаних із студентським спортом;

- недосконалість нормативно-правової законодавчої бази розвитку студентського спорту, включаючи питання його планомірного бюджетного фінансування, статусу та діяльності спортивних клубів;

- невизначеність статусу організацій студентського спорту різного рівня системі відносин з державними органами виконавчої влади в галузях освіти і науки, спорту та загалом відсутність чіткого регламентування вищезазначених відносин;

- відсутність прописаних повноважень Спортивної студентської спілки України та інших організацій в Законі України "Про фізичну культуру і спорт" [4], незважаючи на те, що вони є суб'єктами фізичної культури і спорту;

- невідповідність нормативно-правового та фінансового механізмів вдосконалення процесу фізичного виховання і спорту в системі освіти та науки України та стандартам якості міжнародного рівня;

- відсутність правового статусу студентських збірних команд, що створює значні труднощі вузам при відрядженні студентів для участі в національних та міжнародних студентських спортивних змаганнях.

- недосконалість змісту фізкультурної освіти, що пов'язано із недосконалими державними стандартами освіти, навчальними планами, програмами та підручниками або навіть їхньою відсутністю.

Серед організаційних проблем студентського спорту України, на нашу думку, першочергового обговорення потребують такі:

- слабка мотивація адміністрації вузів щодо розвитку студентського спорту, діяльності спортивних клубів та участі студентів у змаганнях різного рівня;

- обмеженість доступу до якісного процесу забезпечення фізкультурної та спортивної діяльності окремих категорій населення (сільські діти, особи з особливими потребами тощо);

- відсутність ефективної системи дитячо-юнацького спорту, відбору та підготовки спортивного резерву для спортивних збірних команд вищих навчальних закладів та у подальшому збірних команд країни;

- незадовільна ефективність управління системою та закладами освіти, недостатній розвиток самоврядування навчальних закладів, залучення до управління громадських інституцій та інших користувачів фізкультурно-спортивних послуг;

– низька зацікавленість і відповідальність більшості всеукраїнських спортивних федерацій щодо розвитку відповідних видів спорту в умовах вищих навчальних закладів.

Невід'ємною стороною будь-якої діяльності, зокрема студентського спорту є матеріально-технічне забезпечення. У цьому напрямі потребують вирішення таку положення:

– невідповідність освітніх послуг, у тому числі в частині фізкультурно-спортивної роботи, сучасним вимогам суспільства, запитам особистості, потребам ринку та якісної фізкультурно-оздоровчої діяльності;

– відсутність механізмів фінансового та ресурсного забезпечення процесу вдосконалення фізичного виховання та спорту в системі освіти і науки України;

– низький рівень забезпеченості інвентарем та обладнанням занять з фізичного виховання та спорту в більшості вищих навчальних закладів. У значній більшості вузів матеріально-технічна база не відповідає сучасним вимогам і нормам акредитації. Це також обмежує можливості проведення на базі цих вузів офіційних змагань різного рівня;

– відсутність системи мотивації, стимулювання інноваційної діяльності в системі студентського спорту в освіті та нівелювання ризиків негативних наслідків зазначеної діяльності.

Серед групи методологічних проблем розвитку студентського спорту України в XXI столітті найбільш актуальними варто вважати такі:

– відсутність обґрунтованого ефективного переходу від системи дитячо-юнацького спорту, відбору та підготовки спортивного резерву до спортивних збірних команд країни з видів спорту. Недостатнє обґрунтування складових системи підготовки спортсменів у вищій школі гальмують розвиток студентського спорту, не дають змогу ефективного (не знижуючи рівень фахової підготовленості) створити резерв для спортивних збірних команд країни за умов їхнього навчання у вищих навчальних закладах.

– недосконалість системи національного моніторингу та оцінювання якості фізкультурної освіти та фізкультурно-спортивної діяльності у вищій школі;

– сповільнений, у порівнянні із провідними спортивними країнами, розвиток та впровадження інноваційних спортивних технологій, що істотно ускладнює розвиток фізичної культури та масового спорту, підготовку спортивного резерву та спортсменів високого класу, негативно позначається на конкурентоспроможності студентського спорту.

Таким чином, прагнення розробити обґрунтовану та ефективну систему оздоровлення студентської молоді повинно максимально враховувати особливості розвитку фізичного виховання та студентського спорту в сучасних умовах України. Найявна позитивна мотивація студентів до занять руховою активністю паралельно відкриває проблемне поле відносно навчально-тренувального та виховного процесів молоді реалізованих засобами студентського спорту.

Висновки. Україна маючи характерні особливості соціально-політичного, культурологічного, економічного та правового розвитку потребує вивчення та обґрунтування студентського спорту на сучасному етапі. Проблеми погіршення здоров'я, фізичного розвитку і фізичної підготовленості населення, відсутності ефективного переходу від системи дитячо-юнацького спорту до спорту вищих досягнень, посилення суперництва в спорті вищих досягнень створюють актуальність розв'язання проблем студентського спорту, що мають місце в XXI столітті.

На шляху розвитку студентського спорту України в сучасних умовах існує потреба у розв'язанні ряду проблем, що за характером об'єктивно можуть бути об'єднані у групи соціополітичні, нормативно-правові, організаційні, матеріально-технічні, методологічні.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі передбачають наукове обґрунтування формування та становлення студентського спорту України в XXI столітті.

Використані джерела

1. Гнездилов М. А. Целесообразность применения метода сопряженного воздействия в процессе подготовки баскетболистов в условиях вуза // Концепт. – 2014. – Современные научные исследования. Выпуск 2. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://e-koncept.ru/2014/55153.htm>. – ISSN 2304-120X (Дата обращения: 30.08.2015).
2. Долгова Н. О. Інноваційні комп'ютерні технології як засіб організації процесу фізичного виховання в університетах Польщі / Н. О. Долгова // Витоки педагогічної майстерності: зб. наук. праць Полтавського нац. пед. ун. ім. В. Г. Короленка. Серія "Педагогічні науки" – Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2011. – № 8 (1). – С. 114–118.
3. Дутчак М. В. Теоретико-методологічні засади формування системи спорту для всіх в Україні: автореф. дис... д-ра наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02 / М.В. Дутчак ; НУФВСУ. – К., 2009. – 39 с.
4. Закон України "Про фізичну культуру і спорт" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3808-12> (дата звернення: 23.05.2015).

5. Матыцин О. В. Студенческий спорт в России: проблемы и цели развития / О. В. Матыцин // Всероссийская научно-практическая конференция "Перспективы развития современного студенческого спорта: на пути к Универсиаде-2013 в Казани". – Казань, 2012. – С. 6–10.
6. Ніколаї Г. Ю. Інноваційний розвиток фізичного виховання та спорту в університетах республіки Польща / Ніколаї Г. Ю. // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – Суми, 2014. – № 4 (38) – С. 55–66.
7. Пітин М. Теоретична підготовка в спорті : монографія / Мар'ян Пітин. – Л. : ЛДУФК, 2015. – 372 с.
8. Приступа Е. Н. Решение проблем современной молодежи средствами олимпийского образования / Приступа Е. Н., Брискин Ю. А., Питын М. П. // Sportul Olimpic și sportul pentru toți : Material. Congres. Șt. Intern. / col. red.: Manolachi V., Danail S. – Ch. : USEFS, 2011. – Vol. 1. – 2011. – p. 148–151.
9. Степанюк С. І. Студентський спортивний рух: історія та сучасність / Степанюк С. І., Вацеба О. М. – Л. : Українські технології, 2003. – 60 с.
10. Стратегія використання засобів спортивного туризму в оздоровчій діяльності студентів ВНЗ туристичного профілю / [Зінь Л. М., Капаціла В. І., Цап'як В.М., Шай О. К., Пітин М. П.] // Стратегія розвитку туризму у XXI столітті у контексті вирішення глобальних проблем сучасності: зб. матеріал. міжнарод. наук.-практ. конф. – Л. : ЛІЕТ, 2014 – С. 230–238.
11. Удосконалення професійно-прикладної фізичної підготовленості студентів старших курсів вищих технічних навчальних закладів / Сергій Іващенко, Юрій Бріскін, Віктор Гузов, Мар'ян Пітин // Фізична активність, здоров'я і спорт: наук. журнал. – Л. : ЛДУФК, 2012. № 2 (8). – С. 17–23.

Melnyk M., Pityn M.

PROBLEMS OF STUDENTS SPORT IN UKRAINE IN THE XXI CENTURY

Regressive innovation of Ministry of Education and Science of Ukraine on physical education and sports in Ukrainian higher educational institutions significantly increase the responsibility for strategy development and health of students.

Aim of the research: *To identify the problem field of student sports in Ukraine in the XXI century.*

Development of national system of education in the socio-economic conditions of Ukraine, characteristic for the XXI century shows the need for critical thinking of the achieved level of concentration of efforts and resources on solving the most pressing problems that hamper the development of the educational sector, including sports and physical culture component.

Ukraine having the characteristics of social, political, cultural, economic and law development requires study and justification of student sport today. The problems of health deterioration, physical development and physical fitness of society, lack of an effective transition system from youth sport to sport of higher achievements, increased competition in the sport of higher achievements create the urgency of solving the problems of student sports that take place in the XXI century.

For an objective study of problems that need solving to improve the functioning and development of student sport in modern conditions of Ukraine we identified them in groups associated with the creation of conditions for development and optimal functioning of student sport – socio-political; normative regulation and implementation of rights management industry as a means of student sport – legal, relationships at various levels and temporal relationships between elements and the definition of order and conditions of operation of student sport – organization, providing material means for student sports of various kinds – logistical, aggregate of reasonable methods to transform the nature of students sport social phenomena – methodological.

Key words: *sport student, problems, development.*

Стаття надійшла до редакції 13.09.2015 р.